

Aurora, eller Morgenrøde

Denne bog er udgivet med støtte fra
Pastor Niels Møgelvangs Litteraturfond og
Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond

Af samme forfatter:

Tre skridt fra livet, roman 1984

Naturens lys, 1998; 3. udgave 2021

Giordano Bruno: Om årsagen, 2000 (m. Ole Jorn)

Middelalderens naturfilosofi, 2004, 3. udgave 2009

Den dobbelte arv, 2005

Antikrist. Et essay om fjendebilleder, 2009

Den kristne mystik – fra middelalderens verden, 1999, 3. udgave 2011

Mystik – i filosofi, religion og litteratur. En antologi, 2011 (red. m. Magnus Riisager)

Jung. En stemme fra dybet, 2016

Aksel Haaning

AURORA, ELLER MORGENRØDE

Tolv indledende kapitler og en fuldstændig oversættelse af den forbudte tekst fra middelalderen med titlen Aurora consurgens

FORLAGET VANDKUNSTEN

INDHOLD

FORORD 9

- Første udgave af teksten 9
- Denne* første danske udgave og oversættelse 11
- Dramaet i Aurora consurgens 12

I LITTERATURENS VEJE: AT BEVARE TAVSHEDEN 19

- En ukendt forbindelse 21
- Organismetanken – en dynamisk naturopfattelse 23

II AD SKJULTE VEJE 29

- Til den venligtsindede læser 30
- Ånden slippes fri 33

III EN NY STJERNE OG EN DOBBELT ARV 37

- Over himlen, under jorden 38
- En stjerne i mennesket 40

IV BIBELSK OG HEDENSK – MELLEM NAT OG DAG 45

- Hin mørke tidsalder 46
- Hovedpersonen – et levende begreb 48
- En højsang 49

V ISTA LUCE FEMINEA ... VISDOMMEN SOM PERSONLIG ERFARING 53

- Før jorden blev til 55
- Den glemte arv fra afrikansk latin 56
- Det første møde 58
- At blive sig selv 60
- En opklarende forskel 62

VI MYSTERIUM LAPIDIS – STENENS MYSTERIUM 65

- At lade dette ske 67
- Os nærmere end vi er os selv 69
- Stenens mysterium 71

VII VISDOMMEN SOM SKABERENS TANKE 75

- Forskelle og ligheder 76
- Visdommen som den intelligible verden 77
- Visdommen som skaberens kunst 79

VIII VISDOMSTANKEN I DEN LATINSKE MIDDELALDER 83

- Dette forunderlige dyb 84
- Visdommen som guddommelig skaberske 86
- Visdommen som den sande natur 88

IX VISDOMMEN SOM NATURENS RØST 93

- En udtalt nysgerrighed 94
- Nyt liv mellem Faderen og Sønnen 97

X TEKSTEN OG TIDEN 101

- Klosterkulturen – den monastiske tradition 102
- Katedralskolerne 104
- Højmiddelalderen 106
- Middelalderens gnosis- og vidensbegreb 107
- Den dobbelte arv 109

XI SPLENDOR QUO ILLUMINATUR MENS 115

- “Tankeaanden” – eller intellectus agens: Nye begreber for bevidsthedens dobbelthed 116

Aurora-teksten som udtryk for
mental dobbelthed og indre dialog 118
Dobbelthed i den kulturelle
baggrund: "Denne kundskab"
som Guds gave – gnosis på ny 122

XII FORFATTERSPØRGSMALET 127

En god forestillingsevne – og en
moderne thomisme 128
Problemets kerne 130
Spørgsmålet om håndskrifterne 132

En forsvundet kommentar til
Højsangen 134
Rent ud sagt – en udtalt modstand 136
At lade kilderne komme til orde 138
Strid blandt ordensbrødre 140
At vinde fortolkningsretten:
Et triumfbillede 142
Bag billedet 144
Thomas som filosof og digter 148
Victor Whites sidste ord 150

INTERMEZZO: 153

Teksten 155
Oversættelsen 163
Forskningen 166

TEKST OG OVERSÆTTELSE

I Beati Thomae de Aquino

Aurora sive aurea hora 172

*Incipit tractatus Aurora consurgens
intitulatus. 172*

Den salige Thomas Aquinas'

Aurora, eller Den gyldne time 173

*Her begynder traktaten med titlen
Den opstigende morgenrøde. 173*

Quid sit sapientia 178

Hvad visdom er 179

De ignorantibus et negantibus

hanc scientiam 182

Om dem, der ikke kender eller
benægter denne videnskab 183

De nomine et titulo huius libri 192

Om navnet og titlen på denne bog 193

De irritatione insipientum 184

Om at opvække de uvidende 185

Parabola prima de terra

nigra, in quam septem

planetæ radicaverunt 186

Første lignelse – Om den sorte
jord, i hvilken de syv planeter
har slået rod 187

Parabola secunda de diluvio aquarum et morte, quam femina intulit et fugavit 196

Anden lignelse – Om vandenes
oversvømming og om døden,
som kvinden bragte ind i verden
og fordrev 197

Parabola tertia de porta

aerea et vecte ferreo captivitatis

babylonicae 200

Tredje lignelse – Om bronzedøren
og jernbommen fra det babylonske fangens-
kab 201

Parabola quarta de fide

philosophica, quae numero

ternario consistit 204

Fjerde lignelse – Om den
filosofiske tro, der består i
tallet tre 205

**Parabola quinta de domo
thesauraria, quam sapientia
fundavit supra petram 214**

Femte lignelse – Om huset fuld
af skatte, som visdommen har
bygget på klippegrund 215

**Parabola sexta de coeli et mundo
et sitibus elementorum 226**

Sjette lignelse – Om himlen og
jorden og elementernes
beliggenhed 227

**Parabola septima de confabulatione
dilecti cum dilecta 234**

Syvende lignelse – Om den elskendes sam-
tale med den elskede 235

LITTERATUR 249

PERSONREGISTER 257

FORORD

Første udgave af teksten

“Der er noget fascinerende ved middelalderens mentalitet” – således skrev Marie-Louise von Franz (1915-1998) til mig i et brev engang i begyndelsen af 1990erne. Vi korresponderede om et håndskrift med den fuldstændige tekst til *Aurora consurgens*, jeg havde opdaget på det Kongelige Bibliotek i København. Selve håndskriftet er fra midten af det 15. århundrede, omtrent samtidig med bogtrykkerkunstens indførelse i Europa. Von Franz havde i 1950erne arbejdet i tolv år på en udgivelse og været med til at identificere de dengang fem kendte håndskrifter med teksten, hvoraf flere er relativt sene og i meget dårlig stand. Von Franz havde således været hovedansvarlig for den første udgivelse af teksten som trykt bog, den såkaldte *editio princeps*, som udkom på Rascher Verlag i Zürich i 1957, der trods den potentielle sensation var forblevet upåagtet. Hun var derfor begejstret for den nye opdagelse af et håndskrift i København, og jeg måtte love at sende hende en kopi straks.

Marie-Louise von Franz havde i sin tid fået overdraget det dengang vigtigste håndskrift med den komplette tekst. Det var lykkedes den berømte, schweiziske psykiater Carl G. Jung (1875-1961) og hans hustru Emma Rauschenbach-Jung (1882-1955) at identificere håndskriftet på Bibliothèque nationale i Paris, formentlig i 1935 eller tidligt i 1936. Baggrunden for opdagelsen af det glemte og forsvundne håndskrift var en bemærkning fra en luthersk bogtrykker, der i 1593 udtrykkeligt nævner tekstens eksistens, og at han under ingen omstændigheder vil trykke den! Herefter forsvandt den i mere end fire hundrede år.

I begyndelsen af 1930erne var Jung kommet på sporet af tekstens mulige eksistens – ud fra bogtrykkerens modstand mod at lade den trykke – og via kringlede omveje lykkedes det at finde frem til et hånd-

skrift med den åbenbart usømmelige og formastelige tekst. Da Jung endelig havde en fotografisk kopi af håndskriftet fra Paris med hele teksten i hænderne, besluttede han formentlig straks, at denne tekst *måtte* bringes for dagen, fordi den indeholder noget, vi har glemt eller ønsker at glemme. Ved yderligere søgninger i europæiske klostre og biblioteker lykkedes det at identificere yderligere fire håndskrifter. Selv kunne Jung imidlertid ikke overskue det omfattende filologiske arbejde med at etablere en pålidelig version af ordlyden med henblik på en offentliggørelse.

Marie-Louise von Franz havde mødt Jung i begyndelsen af 1930'erne ved de offentlige forelæsninger, Jung holdt om "moderne psykologi" ved Universitetet i Zürich, hvor hun studerede klassiske sprog. Hun fulgte Jungs arbejde i 1930'erne og blev efterhånden en fortrolig medarbejder i forbindelse med især de mange historiske tekster. Så snart von Franz som blot 28-årig havde modtaget sin doktorgrad i klassisk filologi (græsk og latin) fra universitetet i Zürich i 1943, overlod Jung arbejdet med *Aurora*-håndskrifterne til den nyuddannede medarbejder, der efterhånden blev Jungs allernærmeste. Problemerne voksede, og nye spørgsmål meldte sig, jo mere de fordybede sig i kilderne – ikke mindst spørgsmålet om tekstens oprindelse og mulige forfatter, spørgsmål og emner, der også bliver behandlet og besvaret senere i bogen her. Først efter næsten femten års arbejdede kunne von Franz afslutte tekstetableringen, der omsider udkom som den afsluttende del af Jungs værk med den latinske titel *Mysterium Coniunctionis* (Foreningens mysterium) i tre bind fra 1955-1957.

Jung var en historisk indstillet forsker; som han udtrykker det ved et seminar i New York 1936 – samme år som *Aurora*-opdagelsen: "Hvis vi studerer historien, ser vi, hvordan mennesket virkelig er!" Det var ment som en advarsel. I min bog *Jung. En stemme fra dybet* (2016) finder man en grundig behandling af Jung som moderne kulturkritiker og Jungs motivation for at genopdage mere eller mindre glemte kilder fra den europæiske historie, en bog, der også handler om opdagelsen af *Aurora consurgens* i bredere perspektiv. Det ville imidlertid være synd at presse selve teksten ind i den biografiske sammenhæng, selv om det en overgang var min ambition at bringe den som et tillæg til biografien. Jungs opdagelse

hører naturligvis med til historien, men *Aurora* kræver sin egen udgivelse: at blive tilgængelig i sin egen ret som det unikke dokument, den er.¹

Denne første danske udgave og oversættelse

Oversættelsen har været ganske længe undervejs, som det åbenbart i det hele taget er *Aurora*-tekstens skæbne. Min allerførste entusiastiske oversættelse var fra slutningen af 1980erne; jeg reviderede den grundigt i 2006, men andre opgaver tog over. I sommeren 2017 blev oversættelsen endelig helt gennemarbejdet og gjort færdig på dansk. I mange år så jeg et stort værk for mig. Det var en anden form, der tog skikkelse. På dansk er det blevet til tolv indledende kapitler, der gerne skulle hvile i sig selv og udgøre en helhed, der sammen med *Aurora consurgens'* tolv kapitler belyser og forklarer hinanden.

Det er blevet en bog om ord, om kærlighed til bøger. Det er en bog om ord, der forløser, ord, der bygger op, og ord, der bryder ned. *Aurora consurgens* består af ord, der blev glemt, og som de første, der hørte dem, skyndte sig at huske og siden blev nødt til at glemme – eller lade som om. Ordene blev skrevet ned, mens de var husket, måske mens de blev talt. Sagt lidt mere prosaisk: Forfatteren bag teksten med titlen *Aurora consurgens* eller *Aurea hora*, den gyldne time, udtrykker sig i alle tolv kapitler gennem andre, taler gennem de bøger, forfatteren har læst og tydeligvis lever med, bibelteksten ikke mindst. Mine tolv nu indledende kapitler forsøger det samme; at tale gennem bøger, gennem tekster, at udtrykke sig *med* dem og *om* dem, give plads til dem og lade dem komme til orde. Derfor er bogen her også et portræt af nogle af dem, der brugte eller stadig bruger deres liv på at udforske middelalderens liv og tankeverden. Det er en bog med mange navne og portrætter af bøger og forfattere fra den europæiske middelalderforskning hen over midten af det 20. århundrede, også navne og traditioner, man ikke møder så ofte herhjemme,

¹ Enkelte afsnit fra Jung-bogen indgår i bearbejdet form: s. 14-15, her i bogen s. 29-32; s. 305-312, her s. 127-131, og s. 328-332, her s. 120-122, ligesom en tidlig version af teksten s. 142-148 findes i min artikel "To tekster om visdom: Thomas Aquinas" fra antologien *Mystik – i filosofi, litteratur og religion*, redigeret af Aksel Haaning og Magnus Riisager, Univers, Aarhus 2011, s. 146-171. Alle de pågældende afsnit er her skrevet sammen i en ny sammenhæng og helhed.

heller ikke i den akademiske forskning. Det er derfor med vilje, at alle oplysningerne er demonstrativt fyldige: forlag, tid og sted, undertitler, oversættere, forskellige udgaver – af glæde og nytte ved bøgernes fysiske eksistens og den virkning, de stadig har eller efterhånden får gennem andre medier og tilgangsformer. Jeg har også, naturligvis kunne man sige, med vilje ladet en forkærlighed for middelalderens sprog skinne igennem ud fra en overbevisning om, at mange ord og sætninger lader sig forklare i det sprog, vi taler og skriver i dag.

Dramaet i *Aurora consurgens*

Aurora-teksten i sig selv og de her følgende kapitler kredser om, hvad man kan kalde visdomstanken – og visdom er ikke bare en løs betegnelse, det er et historisk forankret begreb. Et vigtigt aspekt udgør en ledsagende dimension ved tanken om en skabende og opretholdende guddom, der i nogle traditioner optræder nærmest selvstændigt i forhold til guddommen. Det sker ikke mindst i bibeltraditionens visdomslitteratur, herunder Det Gamles Testaments Apokryfe Bøger. I den jødisk-kristne tradition er visdommen kvindelig i modsætning til Gud Herren, og det har givet anledning til talrige fortolkninger af forholdet mellem det mandlige og det kvindelige i vores fælles idé- og filosofihistorie, den religions- og mental-historiske arv og dens vedvarende strukturelle indflydelse. I visdomslitteraturen giver visdommen sig til kende som personificeret begreb, det vil sige, at den personifikation, der optræder som autoritet i bibelteksterne, også kan optræde i den enkeltes fantasi eller imagination som en dialogpartner, indre som ydre. *Aurora consurgens* kredser om en erfaring af denne art.

På den ene side har vi visdomstanken i den religiøse og filosofiske litteratur, og på den anden side kan denne universelle tanke altså samtidig optræde personificeret som et personligt møde med en mere eller mindre overjordisk skikkelse; dette har vi talrige eksempler på i filosofiens og litteraturens historie, og for mange troende fungerer de centrale religiøse begreber på samme måde. Man kan jo godt have et, skal vi sige personligt møde med eller et inderligt forhold til "Kristus" eller "Jesus" uden at miste tilliden til evangelierne og kirkens lære om Kristi rolle i

religionens fortælling som sådan. Det er den samme dobbelthed, vi møder i *Aurora consurgens* – og her er det et møde med visdommen i dens kvindelige skikkelse, der spiller hovedrollen. Dette møde nuancerer eller ligefrem ændrer forståelsen også af visdommens rolle i de bibelske tekster; ja, mere end det, for det er mødet med visdommen, der så at sige formidler en ny og anderledes forståelse af den bibelske tradition, som forfatteren tilsyneladende kan udenad og spontant er i stand til at udtrykke sig igennem. Og denne nye forståelse eller måske ligefrem opdagelse er det forfatterens inderlige intension fra første til sidste sætning at gøre tilgængelig for andre, ja, for alle.

Der er imidlertid et ledsagende forhold, der komplicerer sagen og samtidig rummer nøglen til at forstå, hvorfor teksten forsvandt eller blev gemt eller glemt – siden forbudt og forkastet, eller hvad der nu end er sket. Det forhold har at gøre med den middelalderlige kontekst i det 12. og 13. århundredes lærdoms miljø ved katedralskolerne og de første universiteter. Her møder den kristne tankeverden nemlig den antikke filosofiske arv gennem de mange oversættelser fra arabisk, der strømmer ind over det kristne Europa og som for det meste modtages med entusiasme og interesse. Den antikke verden, man kun havde kendt ud fra navne og korte citater fra kirkefædrenes skrifter, bliver levende og nærværende i tekster, man nu kan studere omhyggeligt. Her møder man en række forestillinger, der udfordrer den kristne verdensforståelse, man ellers er vænnet til som den eneste gældende, ja, den eneste gyldige. Dette møde skaber eller tvinger en kreativ nytænkning frem i middelalderens filosofi og religion om for eksempel skabestanken over for verdens mulige evighed eller sjælens udødelighed eller mulige frelse. Men samtidig med at de antikke tekster oversættes, formidles også en række naturfilosofiske skrifter, hvor de arabiske forfattere havde bidraget betydeligt. Her møder man naturens verden i alle tænkelige aspekter af usynlige forbindelser mellem himlens og jordens fænomener, også en fremmedartet tankeverden om metallernes oprindelse og egenart, om sten og mineraler og skjulte kræfter i naturen. Alle med egenskaber i det menneskelige legeme og den menneskelige sjæl, ikke sjældent i form af naturens levende sjæl som den guddommelige, skabende ånds tilstedeværelse i naturvirkeligheden. Disse usynlige kræfter benævnes med til dels ukendte navn som

secreta naturae, naturens hemmeligheder, “kvintessensen” eller “verdenssjælen”, *Mercurius* eller “det skjulte” – eller kryptisk som “denne ting” eller “denne sten, som ikke er en sten”, grundlæggende som *lapis philosophorum*, de vises sten, eller ordret “filosoffernes sten”.

Denne dengang nyoversatte litteratur er *Aurora*-tekstens forfatter lige så fortrolig med som med bibelteksten. Forfatteren forsøger gennemgående at frembringe og formidle den erfaring, at visdomstanken fra de bibelske skrifter kommer lige så meget til udtryk som kvintessens eller verdenssjæl i den naturfilosofiske og alkymistiske litteratur fra de arabiske forfattere. De vante forestillinger om guddom, menneske og natur bliver hos *Aurora*-tekstens forfatter vendt op og ned: visdommen, der traditionelt forbindes det med himmelske, kalder på mennesket fra jordens dyb; visdommen har brug for mennesket for at blive hjulpet fri, og mennesket får en ny rolle i det traditionelle hierarki, ikke mindst gennem sin mentale kapacitet. Ved denne vedvarende dialog mellem mennesket og visdommen, skildret blandt andet med Højsangens erotiske sprog og situationstejning, bliver legemlighed, det sanselige erotiske liv forstået som vejen til udfrielse og frelse og knyttes til en oplevet erfaring frem for blot at være et emne for tro eller håb på en indgribende frelse fra himlen. Mennesket får med andre ord en ny rolle i forhold til guddommen og dermed en ny indsigt om, hvorledes den skabte verden og dermed naturen og alt, hvad man forstår ved ordet natur, må forstås på en ny og langt mere sammenvævet måde. På en måde får naturen stemme og kommer til orde i teksten, kroppen får mæle og fordrer, at menneskets bevidsthed om sig selv og sit forhold til naturen må omfortolkes i lyset af, at alt er anderledes, end man tror; selv skabelsesberetningens adskillelse af himmelsk og jordisk er måske en fejltolkning, for det overjordiske og det underjordiske gennemstrømmer hinanden som helhed, og hertil er mennesket knyttet med krop og sjæl.

Aurora consurgens er et tekstligt vidnesbyrd om, hvorledes disse overordnede religions- og naturfilosofiske strømninger i højmiddelalderen brydes og reflekteres som et drama i et enkelt menneskes erfaring. Selve tekstens skæbne vidner om, at denne erfaring var kontroversiel og blev opfattet som en trussel mod det etablerede, mod magthaverne, som man ville have kaldt det for nogle årtier siden – men lad os sige det, som

det er: Det er nemlig et drama fra historien, der også udspiller sig i vores egen tid, i os selv hver især. Min opgave er derfor at vise, at disse tankeformer ikke er isoleret til *Aurora consurgens*, ikke forbeholdt en fjern middelalder, men led i mere eller mindre glemte traditioner i vores historiske arv fra litteratur og filosofi, som der nu er mulighed for, at vi genopdager og forholder os til.

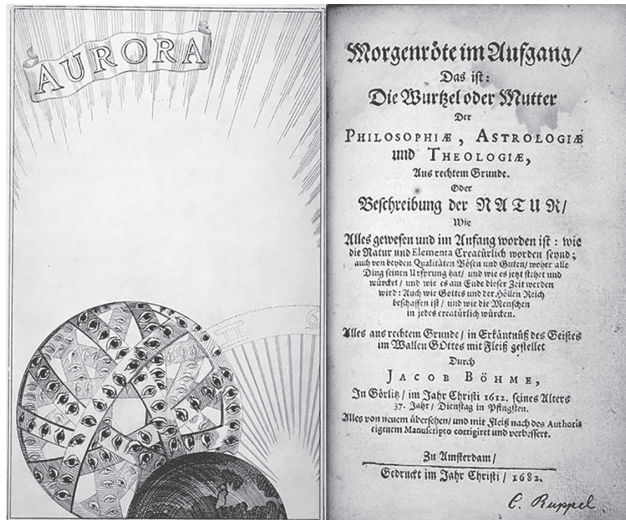
Tak

Der skal lyde en varm tak til Pastor Niels Møgelvangs Litteraturfond for støtte til udgivelsen, og en lige så varm tak til Konsul Georg Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond. Også tak til institutleder Julie Sommerlund ved Institut for Kommunikation og Humanistisk Forskning ved Roskilde Universitet. En helt særlig tak skal lyde til lektor emeritus lic. phil. Fritz Saaby Pedersen (1945-2016). Fritz tilbød fordomsfrit at vejlede mit speciale om Thomas Aquinas og alkymien tilbage i slutningen af 1980erne på daværende Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi på Københavns Universitet. Det var ikke så let at finde en vejleder til det uvanke emne. I sommeren 2015 forsikrede han, at han kunne huske mig – og påtog sig imødekommende den nye opgave at gennemlæse og kommentere min oversættelse. "Det er jo kugleskørt – men det er også sjovt!" lod jeg mig fortælle, at han havde udtrykt til en nær ven og kollega. Fritz, de eksakte videnskabers historiker, helt som man kendte ham for 30 år siden! Han gennemgik generøst min oversættelse, og det blev den sidste opgave, han udførte. Jeg er taknemmelig for hans hjælp med specialet og dets udløber tredive år senere. Han var en hjælp ved begyndelsen og ved afslutningen af arbejdet, og uden den var bogen ikke blevet til. Også en tak til cand.theol., sognepræst Kristoffer Garne, der har gennemlæst hele manuskriptet med omhu og bidraget med talrige kommentarer og rettelser. Også en varm tak til mine nærmeste, tak for medleven og støtte gennem årene til min hustru Bente Reinbothe, også til Sofie, der har forbundet *Aurora* med sin fars arbejde lige siden en børnetegning, hvor der bliver scoret et mål til fodbold og råbt hurra med et *Aurora*-banner! Men ellers er teksten blevet afvist – måske fra den blev skrevet første gang. Sært nok, heller ikke på dansk har det været helt let at finde en forlægger

for projektet. Indtil Søren Møller Christensen, Forlaget Vandkunsten, som den første, så snart han hørte nogle få nøgleord om teksten og dens forunderlige skæbne, prompte lod mig forstå, at naturligvis skulle *Aurora consurgens* udkomme også på dansk.

Aksel Haaning

Vordingborg, november 2020

Figur 1. Første trykte udgave af Jacob Böhmes *Aurora*, Amsterdam 1682, titelbladet opslået: "Morgenrøde i opgang. / Det er: Roden eller moderen til filosofi, astrologi og teologi på rette grund. / Eller / Beskrivelse af naturen / Hvordan alting har været og er blevet i begyndelsen / ... fremstillet af J a c o b B ö h m e, i Görlitz / det Herrens år 1612, i hans alders 37. år / Amsterdam / trykt i det Herrens år 1682."

KAPITEL I

LITTERATURENS VEJE: AT BEVARE TAVSHEDEN

Litteraturens veje, grundbog i dansk for hele gymnasiesektoren, er for mange den første egentlige introduktion til det, vi kalder den danske litteratur eller den danske litteraturs historie, og for de fleste måske også den eneste. Et prægtigt værk, der introducerer et overblik fra runeindskrifter og den norrøne digtning til nye litteraturformer i den digitale tidsalder. Vi kommer det hele igennem, grundigt og formidlende for den interesserede læser og, ikke mindst, for den studerende ungdom. Værket anvendes overalt i gymnasieskolen fra slutningen af 1990erne, hvor det udkom for første gang. Siden er det udkommet i to nye udgaver og flere nye oplag op igennem det nye årtusinde. Det er et smukt værk, stateligt og tospaltet, suppleret med tematisk relevante illustrationer fra danske og europæiske kunstnere gennem tiderne.

Vi møder naturligvis også her en indledning til den periode, der begynder med de allerførste år af 1800-tallet, og som vi almindeligvis kender som den danske romantik; ja, guldalderen i dansk kunst og litteratur er der stadig mange, der kalder det. Med god grund, for romantikken som periode indvarsler, hvad vi stadig forbinder med højdepunkter i dansk kultur og litteratur: Adam Oehlenschläger, H.C. Andersen, Søren Kierkegaard, H.C. Ørsted, Ingemann og Grundtvig og mange flere – en periode, som af Georg Brandes (1848-1927) senere i århundredet, fra 1870erne og fremefter, afgrænses eller ligefrem modstilles fortællingen om det moderne gennembrud. Og som moderne mennesker identificerer vi os stadig mere eller mindre med begge perioder, med begge lejre. Uanset hvordan man vil vurdere perioderne, deres mulige ligheder eller markante forskelle, eller karakterisere deres særlige kendetegn, viser der sig afgørende aspekter af det moderne allerede i romantikken, altså i 1800-tallets første årti med i dag sjældnere, mere uvante navne: en Schack Staffeldt, en Henrich Steffens. Den dengang kun 23-åri-

ge Oehenschläger udgav sin første bog med den på én gang åbne og præcise titel: *Digte 1803* i samme år som titlen angiver. Den indeholder også digtet om "Guldhornene", en af de mest berømte tekster, der findes på dansk. Den hele samling markerer en sådan *Epochenschwelle*, en epoketærskel, som den tyske filosof Hans Blumenberg (1920-1996) har gjort til alment udtryk, en gennembrudsbog i Danmark for en ny tankeretning og en ny livsanskuelse, ikke kun for forfatteren selv. Intet kommer af intet, begyndelser eller udgangspunkter er vigtige for at forstå tilblivelse og udvikling af de tanker og tankeformer, der faktisk inspirerer og med tiden bliver epokegørende. Det afslører Oehenschläger også selv i sine erindringer om sin ungdomstid, udgivet knap tredive år senere under titlen *Levnet. Første Deel*. Og netop disse erindringer om begyndelsen til den romantiske strømning i Danmark citerer *Litteraturens veje*, endog som indledning til kapitlet om romantikken. Stilistisk en livlig og identificerbar optakt til den på flere måder revolutionære bevægelse, romantikken blev; lærebogen anvender et længere citat i første person, således at vi som læsere oplever det med hovedpersonerne selv.

Det er en god måde at formidle på: at lade kilderne komme til orde. Oehenschläger er endnu en ukendt, teaterpassioneret ung mand, der flakker omkring i Søndermarken på Frederiksberg og i Københavns gader og leder efter inspirationen til den første digtsamling. Den udkommer i 1803 på Frederik Brummers etablerede forlag i København. Og det er her, vi første gang finder på tryk, hvad der senere bliver et af de mest kendte digte på dansk: "Guldhornene".

I 1802 blev ikke bare de allerede dengang berømte klenodier fra oldtiden stjålet fra Nationalmuseet (eller Det kongelige Kunstkammer, som det dengang kaldtes), men den unge filosof og naturvidenskabsmand Henrich Steffens holdt i efteråret 1802 sin *Indledning til filosofiske Forlæsninger* om den nye romantiske bevægelse, han havde lært at kende i Tyskland. Med begejstring ville han udbrede de nye tanker i Danmark – og det lykkedes, i hvert fald til at begynde med; en lynildsmand kalder Grundtvig ham senere i et mindedig fra 1845. Også Oehenschläger og Steffens møder hinanden, og dette ungdommens møde bliver skelsættende. I Oehenschlägers erindringer i *Levnet* (1830), aner man stadig,